

İZ BIRAKAN HATIRALAR -13-

KARAPINAR'DA NOTERLİK HATIRALARI

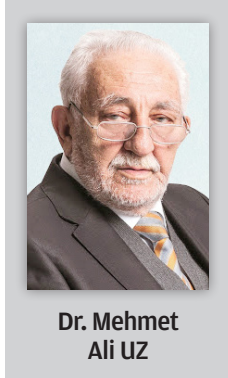
1 970 seçimleri bitmiş, iki milletvekili çıkartmıştık. Çok yorulmuşum. Bu arada siyasetten de soğur gibi olmuşum. Her partide ayak oyunları vardı. Partiler karşılıklı birbirlerini bugün olduğu gibi acımasızca eleştiriyor, hatta yalan ve iftiradan bile çekinmiyorlardı. Bu durum beni son derece rahatsız etmişti. Uzun süre dinlenmeye ihtiyacım vardı. Bu sırada Karapınar Noterliği boşaldı. Müracaat ettim, tayinim çıktı. Göreve başladım.

Noterlik çok kötü bir yerde, küçük bir odadan ibaretti. Geniş bir yer tuttum, noterliği oraya taşıdım. Belediyenin karşısında Karapınar'ın en iyi evlerinden birisi olan kaloriferli bir daire kiraladım. Çocuklar ortaokula gidiyorlardı.

Karapınar halkının ekserisi klasik CHP'li idi. Gençlerin çoğu çeşitli fraksiyonlara dâhil komünist idi. O zamanlar Karapınar, sağ ve sol gö-

rürlü öğretmenler için sürgün yeri gibi idi. Çocukların bu hâle gelmesinde bazı lise hocalarının büyük rolü vardı. Ben böyle olacağımı hiç tahmin etmemiştim. Bu ortam içerisinde göreve başlamış oldum.

Çok iyi ve tecrübeli bir başkâtim vardı. O dönemde bol bol okuyor, hâkim ve savcı arkadaşları ziyarete gidiyordum. Oldukça rahatlamıştım.

Dr. Mehmet
Ali UZ

Kapımın Önüne Patlayıcı Konması

Ben Karapınar'a Konya MHP İl Başkanlığı'ndan ayrılarak gitmiştim. O dönemde bazı insanların gözünde affedilmez bir faşist idim. O zamanki belediye yönetimi dâhil bir kesim beni korkutmak ve yıldırma istiyordu. Aşırı solun yönetimini bir terzi yönetiyordu.

Bir akşam Âdem Zengin Hoca ve bazı arkadaşlarla ailecek bizim evde oturuyorduk. Vakit bir hayli geç olmuştu. Misafirler kalktılar. Kapıyı

Karapınar genel görünüm

açınca kapının eşliğinde patlayıcı süsü verilmiş bir kutu gördük. Misafirler geri döndü. O zamanlar Karapınar'da Konyalı bir kaymakam vardı. Kendisini telefon ile arayıp durumu anlattım. Kaymakam Bey: "Aman ağabey dokunmayın, kesin talimat var, Konya'dan bomba uzmanı istememiz lazım" dedi. Bu arada emniyetin de haberi olmuştu. Apartmanın önünde bir kalabalık oluştu. Bu arada bir bekçi: "Komiserim ben askerde bomba eğitimi aldım, ben bir bakayım" dedi. Kutunun kapağını hafifçe aralayan bekçiden: "Komiseriim kutuda dinamit var" diye ses geldi. Aslında Karapınarlı olan bekçi muhtemelen her şeyin aslını biliyordu. Mesele beni korkutmaktan ibaretti. Bekçi kutunun kapağını iyice araladı, kutunun içinde kalınca bir dışkı vardı. Ben de son derece sinirlenmiştim. O anda söylememem gereken bazı sözler sarf ettim. Bu kutuyu koyanlar için söylediklerim ağır bir hakaret ve tehditti.

Bir tarafta aşırı sol kesim davranışlarıyla beni korkutmaya çalışırken, bir taraftan da asıl kendileri benden çekiniyor ve korkuyorlardı. Bunların bu davranışı camiada tepki ile karşılandı. Akşamları dışarı çıktığım zaman karanlıklara gizlenen bir kısım genç arkamdan havlıyor, çocukları bile okulda rahatsız ediyorlardı. Fakat Karapınar halkıyla benim aramda dostane bir münasebet hâkimdi.

CHP'lilerin Beni Bakanlığa Şikâyet Etmesi

Ziraat Bankası'na milliyetçi bir müfettiş genç gelmişti. Tanıştık, kaynaştık, fırsat buldukça da sohbet ediyorduk.

Yukarıda Karapınar sağ ve sol öğretmenlerin sürgün yeri gibi demiştim ya Ali Bey milliyetçi öğretmenleri kastederek: "Ağabey bu öğretmenler tedirginler, ne yap-

caklarını bilmiyorlar, bunlarla ilgilen, onlara sahip çık, onları kültür çalışmalarına yönlendir. Burada bunu yapacak tek insan sensin" demişti. Beş altı arkadaşla haftada bir gün oturuyor, ertesi hafta için bunlara bir konu veya kitap veriyordum. Aramızda her konu tartışılıyordu. Ama bir şey yasaktı: O da siyasetti. Bu oturularımız büyük ilgi gördü. Karapınarlıların yanı sıra hâkimlerden bile katılanlar oluyordu. Beş altı kişiyle başladığımız bu sohbet toplantılarımız yirmi beş otuz kişiye vardı. Baktım bir ara bir iki Karapınarlı aramızdan sessizce ayrılmıştı, üzerinde durmadım.

Bir hafta sonu Konya'ya gelmiştim. Pazartesi günü de işe gelmedim. Salı günü daireye gelince başkâtibim: "Noter Bey sizi şikâyet etmişler, adliyede müfettiş var" deyince müfettişin yanına gittim. Bazı CHP'liler imza toplayıp: "Noter siyasi toplantılar yapıyor" diye bakanlığa şikâyette bulunmuşlar. Bizim bu toplantılarda tek yapmadığımız şey bu idi. Fena hâlde sinirlendim. Toplantıya katılan Karapınarlıların isimlerini verdim. Bunların içerisinde bir de hâkim vardı.

Müfettiş Bey bir hafta Karapınar'da kaldı. İfadesine başvurmadığı kimse kalmadı. Savcı MAO'cu bir insan olmasına rağmen beni savunmuş ve: "Katiyen böyle bir şey yok" demiş.

Noterlerle ilgili şikâyetleri Adliye Müfettişleri araştırır sonra tahkikat dosyasını Noterler Birliğine gönderirlerdi. Cezai işlemi Noterler Birliği yürütürdü. Benim dosyayı tamamlayan müfettiş hazırladığı dosyayı Noterler Birliği'ne göndermiş. Noterler Birliği Disiplin Kurulu dosyayı inceleyip hakkımda takipsizlik kararı vermiş ve neticeyi de bana tebliğ etmişti. Böyle asılsız bir ihbar güzel bir faaliyeti önlemiş oldu.

Belediyenin Bana Karşı Tutumu

Yukarda evim belediyenin karşısında demiştim ya... Pazardan aldığım şeyleri arabadan yukarıya koymaya çıkarken arabamı kapının önünde gören bir zabıta memuru elinde ceza makbuzunu sallaya sallaya gelir, fırsat bulursa bana ceza yazardı. Oysa önümde arkamda bir sürü traktör, römork ve pek çok araba durmasına rağmen, onları görmezden gelirdi.

Osman Nakipoğlu adında Adalet Partisinden bir meclis üyesi vardı. Mert bir insandı, beni severdi. Bir gün onunla karşılaştığımızda durumu ona anlatınca Osman Ağa sinirlenip: "Bu k... avratlılara kaç defa noter beyle uğraşmayın dediğim halde, lâf anlatamıyorum" demiş gülüşmüştük. Sonradan Karapınar AK Partili oldu. Seçimleri hep onlar kazandılar. Sıkıntıyı biz çekmiştik.

İstifa Ederim

Noterken bir kâtip ile bir de başkâtibim vardı. Başkâtibim işinin ehli bir insandı. Bir gün başkâtibim, maaşıma zam isterim, diye tutturdu. Bu sadece onun isteğini mi, yoksa başkalarının tahriki mi vardı bilemiyorum. O zamanlar noter ücretleri çok düşüktü. Bunu kendisine anlattım ve zam yapamayacağımı, bir süre sonra ücretlerin artacağını, istediği zammı o zaman yapabileceğimi ifade ettim. Zamda ısrar etti. Zam yapmazsam ne yapacağını sorunca: "İstifa ederim" dedi. Önüne istifa etmesi için bir kâğıt ve kalem uzattım. "Yaz istifanı" dedim. İstedikimi yaptı. Ben de onu bu noktaya getirmek istiyordum. Daireden ayrıldı.

O bu işi benim beceremeyeceğimi zannediyordu. Daireye bazen gelmediğim oluyor, bol bol okuyor, dost ziyaretlerinde bulunuyordum. O günden itibaren daireye erkenden geliyor, mesai sonuna kadar çalışıyordum.

Onun bu yaptığı işten pişman olacağını kuvvetle tahmin ediyordum. On beş gün kadar sonra yanma arkadaşı Adalet Partisi İlçe Başkanı geldi. Kahve içtik. Konuya girmesini bekliyordum. Tahmin ettiğim gibi de oldu. "Mustafa bir cahillik edip, istifa etmiş. Sekiz çocuğu var. Senin de ona ihtiyacın var. Zammı istediğin zaman yap, istersen zam da yapma yeter ki o işine yeniden başlasın" ricasında bulundu. Gerçekten ona ihtiyacım vardı: "Gelsin başlasın" dedim. İstifasıyla gerçekten çok zarar görmüştü. Önce iyi bir işi vardı onu kaybetti. İstifa ile kıdem tazminatından ve Noterler Birliğindeki bütün haklarından olmuştu.

Ben zaten meselenin böyle sonlanacağını tahmin ettiğim için istifasını muameleye koymamış, bekletiyordum. İşe başlayınca istifa dilekçesini yırtıp attım. Gelmediği günleri de yıllık iznine saydım.

Bazı meselelerden korkmaz, üzerine giderseniz istediğiniz sonucu alırsınız.

Noterlik Kanunu'nda Yapılan Değişikliğin İptali

Ben Karapınar'da iken iktidar Noterlik Kanunu'nda bir değişiklik yaptı. Buna göre, birinci sınıftan emekli olan hâkim ve adliye müfettişleri birinci sınıf noterliğe atanabileceklerdi. Bu değişiklik noterlik mesleğine büyük darbe vuruyor, ikinci ve üçüncü sınıf noterlerin birinci sınıfa yükselmelerini engelliyordu. Bu duruma göre emekliliği gelen hiçbir hâkim göreve devam etmez, geliri çok yüksek olan noterliğe geçirdi. Bu değişiklik CHP'nin de işine geliyordu. Bunun için Noterler Birliği CHP'ye kanunun iptali için Anayasa Mahkemesi'ne dava açtıramadı.

Bir gün Ankara'ya gittim. Alparslan Türkeş Bey ile görüştim. Meseleyi kendisine anlattım. "Hemen Anayasa Mahkemesi'nde iptal dava-

Karapınar Meke Gölü

sı açalım” dedi. Gereken talimatları verdi. Milliyetçi Hareket Partisi’nin Anayasa Mahkemesi’nde açtığı iptal davası kabul edilmiş ve Noterlik Kanunu’nda yapılan değişiklik iptal edilmişti. Böylece noterlik mesleğinin korunmasında MHP’nin büyük hizmeti geçmişti.

Karapınar’da Hayatımın İlk ve Son Avı

Karapınar’da arkadaşlar zaman zaman ava gidiyormuş. Beni de teşvik ettiler. Bir tüfek edindim. Bir gün av için hazırlandık. Onlara yanımıza yiyecek alıp almayacağımızı sordum. “Ağabey, ayıp ediyorsun avda avladığımızı pişirip yiyeceğiz” dediler. Ben yine de yanıma kahvaltılık bir şeyler aldım. Benim arabamla bir göl kenarına gittik. Arabayı bir kenara bırakıp, göle doğru yürümeye başladık. Bir de baktık ki, gölün kenarında ördekler yüzüyor. Tüfekleri doğrulttuk, aman yavaş diye diye yaklaştık. Sonra hep birden tetiğe bastık. Ortalığı bir barut kokusu sardı. Bir de baktım ki, ördekler olduğu yerde duruyor. Ne kaçan ne de uçan var. Biraz daha yaklaşıncaya bunların plastik ördek olduklarını anladık. Bunları bizden önce gelen avcılar gölün kenarına bırakmış.

Dolaş babam dolaş, ortalıkta ne ördek var ne de av... Güneş bir hayli yükseldi. Karnımız da iyice acıkmıştı. Yanımda getirdiğim nevaleyi çıkarıp yedik.

Karnımızı doyurduktan sonra

biraz daha dolaştık ama hiçbir şey vuramadık. O gün evlere eli boş döndük. Benim hayatta ilk ve son avcılığım bu oldu. Bir daha ava çıkmadım. Zaten avcılık da mizacıma pek uymuyordu.

Allah Bir Hastalığı Bir Hastalıkla Tedavi Ediyor

Allah, merhametlilerin en merhametlisi... Kulları onun koruması altında, insanlar bunun farkında olmayabilirler. Bu bazen de açık ve net ortaya çıkabilir. Benim hayatımın bir döneminin sekiz on yılı büyük sıkıntılar içerisinde geçti. Bu bölümde o dönemi anlatmak isterim.

Karapınar’da iken, 1980 yılı (Ocak-Şubat ayları olmalı) gibi hatırlıyorum. Bir gün noterlikten çıktım bir dostumun dükkânında on beş yirmi dakika kadar oturdum. Hava kararmıştı. Küçük yazıhanesinde tüplü soba yanıyordu. Ayağa kalktığımda şiddetle başımın döndüğünü hissettim. Beni eve kadar götürmelerini söyledim. Ben önce başımın dönmesini sobadan kaynaklandığına hamletmişim. Fakat başımın dönmesi beş altı yıl kadar devam etti. Gitmediğim doktor, hastane ve tıp fakültesi kalmadı. Çeşit çeşit teşhisler koydular. Ama hastalığım bir türlü şifa bulmuyordu. Bu arada ben Konya’ya avukatlığa tekrar döndüm. Sıkıyönetim davaları yoğun bir şekilde devam ediyordu. Gece geç vakitlere kadar dosya okuyor, ertesi gün de öğleye kadar, bazen de akşama kadar duruşmalara giriyordum.

Bu dönemde kısa süreli bayılmalar da başlamıştı. Kriz şeklinde geliyordu. Otururken kolay atlatıyordum. Birkaç sefer de çok tehlikeli durumlarla karşılaştım. Bir seferinde kriz icra dairesinde gelmişti. Anında düştüm. Başım dosya tereklerine çarptı. Birden ayağa kalktım. Bir seferinde de Dutlukırı’na duruşmaya gidiyordum. O zamanlar cezaevi burada idi. Duruşmalar da aynı

binada yapılıyordu. Eskiden Dutlukırı'na giden yol çok dar, Kovanağzı bölgesinde de iki de köprü bulunuyordu. Bir gün bu köprülerden birine gireceğim sırada köprüye benden evvel bir araba girdi. Hafifçe frene bastığımı hatırlıyorum. Bana araba bir minare boyu yükseklikten aşağılara doğru yuvarlanıyor gibi geldi. Bu bayılma krizinin ne kadar sürdüğünü bilemiyorum. Kendime geldiğimimde arabanın köprüünün batı karşısında bir sokağa girdiğini ve arabanın bir bahçe duvarının yanında durduğunu gördüm. Dikiz aynasından yüzüme baktım. Limon gibi sapsarı idi. Bir süre daha bekledim aşağıya inip arabaya baktım. Arabanın tamponu duvara dayanmış, ama ne duvarda iz var, ne de arabada bir hasar... Böyle bir tesadüf olamazdı. Burada Allah'ın koruması aşikârdı. Bir seferinde de bugünkü İş Bankası'nın önünde ışıklarda idim. Kırmızı ışık yandı, frene basıp durdum. Önümde arkamda arabalar vardı. Bayılma krizi bu anda geldi. Kendime geldiğimimde yeşil ışık yanmak üzere idi. Böyle daha nice anlar geçirdim.

O sıralarda Ankara'da bir beyin grafisi çektirmiştim. Grafiği teknisyen çekmişti. Durumu doktora anlatınca: "Biz kırk yaşından sonra gelen baş dönmelerini tehlikeli sayarız. Tanıdığım bir beyin cerrahı var seni ona göndereyim" dedi. Prof. Dr. Ertekin Arasil'a bir kart yazdı. Büyük damadım müsait bir zamanda beni ona götürdü. Profesör beni başımdan tırnağıma kadar ciddi bir muayeneden geçirdi ve sonunda: "Senin başında sağ prontal bölgeye yeteri kadar kan gitmiyor, baş dönmesinin de sebebi bu" teşhisinde bulundu. Bazı ilaçlar verdi. O zamanlar damar açıcı ilaçlar günümüze göre daha azdı. Kısmen rahatladım, ama rahatsızlık hâlâ devam ediyordu. Hoca emin olmak için tomografi çekimi yapılmasını istemişti. O zamanlar tomografi bir Ankara Tıp Fakültesi'nde bir de Adana'da Çukurova Üniversitesi'nde bulun-

yormuş. Ankara'da üç dört ay sonrasına randevu veriyorlardı. Bana Çukurova Üniversitesi'nde bir talebesine kart yazdı. İşlerim çok yoğun olduğu için gidemedim. O günlerde Ankara Üniversitesi'nde bir hemşirenin oğlunun davası geldi. Konuyu ona açtım. İki gün sonra hemşire hanım telefon etti: "Yetkililerle görüştüm, hemen gel tomografiyi çektirelim" dedi. Bir profesörün yapmadığını bir hemşire halletmişti. Tomografi çekildi kötü bir durum çıkmadı.

İkinci ordu Malatya'ya nakledildikten sonra Konya'daki sıkıyönetim davaları da Malatya'ya kaydırılmıştı. Elimdeki davalar bittikten sonra dava almadım hastalık hâlâ devam ediyordu. 1990'lı yıllara doğru bende bir zayıflama başladı. Günde beş öğün yiyor haftada bir iki kilo zayıflıyordum. O zamanlar Aydınlar Ocağı yönetim kurulunda üç doktor arkadaşımız görevliydi. Onlara durumunu anlatınca: "Şekerdendir" deyip meseleyi kapatıyorlardı. Bende etraflı bir tetkike tevessül etmedim. Bu da üç yıldan fazla sürdü. 1990'lı yılların başında arka arkaya iki yıl Hacca gitmiştim. Sıcaklar zayıflamayı daha da artırmıştı. Yirmi kilodan fazla zayıflamıştım. Bir gün rahmetli Mustafa Akın Bey'in muayenehanesine gittim. "Siz nasıl dostsunuz namazda otururken bile titriyorum" diye sitem edince jeton düştü. Koluma girip beni bir laboratuvara götürdü. Guatr değerleri çok yüksek çıktı. Demek ki vakti saati o an bitmişti.

Zayıfladığım dönemde çok yüksek olan kolesterol ve lipit değerleri normalin altına düşmüştü. Tabii bende de damar tıkanıklığından eser kalmamıştı. Mustafa Bey'in verdiği ilaç on beş güne varmadan tesirini göstermişti. Cenab-ı Hak böylece bir hastalığı bir hastalıkla tedavi etmiş, zamanlamasını da kendisi ayarlamıştı. O dönemde başımdan geçen olayları hatırladıkça tüylerimin ürperdiğini hissedirim.

Prof. Dr.
Saim
SAKAOĞLU

1001 TEMEL ESER KİTAP TANITMASI BİRİNCİLİĞİM

Türkiye’de dizi kitap yayımlanmasının tarihini bilmiyorum. Ne zaman başlatıldı, işin başında kim/kimler vardı, ne tür eserleri yayımlıyorlardı? Hatta hangi okuyucu kitlesine sesleniyorlardı? Bu konu başlı başına bir araştırma konusudur. Belki de bu konu üzerine çalışılmış bile olabilir. Ama bizim amacımız toplumumuzda çok ses getiren birkaç dizinin adını anıp özellikle sonuncusu üzerinde duracağız.

A. 1000 TEMEL ESER DİZİSİ

Dizinin düşünce aşamasından yayımlanma aşamasına geçinceye kadar birkaç yıl geçer. Bürokrasinin engellerini birer birer aşan düşünce sonunda ilk kitabını ortaya koyar: *Dede Korkut Kitabı*. Artık ülkemizde bir tür kitap okuma serüveni başlamıştır. Kültür, edebiyat, sanat ve tarih gibi konulara ilgi duyan herkes evinin kitaplığının bir rafını bu kitaplara ayırmaya başlamıştır. 1000 Temel Eser üzerine değerli bir yazıyı kaleme alan kardeşim Prof. Dr. Mustafa Özbacı, dizi düşüncesini başından itibaren ele alır:

“1960’lı yılların ortalarına doğru Millî Eğitim Bakanlığı “Bin Temel Eser” başlığı altında bir seri kitap yayımlama kararı almış ve devlet bunu önemli bir proje olarak kabul etmiş, 1968-1972 yılları arasında kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı’na da koymuştur. Adı geçen plânın Kültür Faaliyetleri adını taşıyan bölümünün birinci maddesi aynen şöyledir: ‘Millî Eğitim Bakanlığınca yayımlanması öngörülen 1000 temel eserin tespiti ve yıllara

göre yayım programları tamamlanacak, program gereğince yayımlanmalarını aksatan engellerin giderilmesi için gerekli tedbirler alınacak, özellikle eserleri hazırlayanlara ödenecek ücretlerle ilgili yönetmelik süratle çıkarılacaktır. 1000 eserin en az yüzde 40’ının seçimi Nisan 1969’a ve yayımlanması yıl sonuna kadar tamamlanacaktır.’ Bu ifadelerden devletin bir iki yıl içinde temel kaynak niteliği taşıyan 1000 kitap hazırlatıp yayımlamayı hedeflediği anlaşılmaktadır.”

Dizinin ilk kitabı Ocak 1969 tarihinde yayımlanan Muharrem Ergin’in hazırladığı *Dede Korkut Kitabı*’dır. Dizinin bütün eserlerinin başında devrin Başbakanı Süleyman Demirel ile Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem’in önsözleri yer almaktadır.

Yukarıda ifade edildiği gibi, İkinci Beş Yıllık Plân’da ‘Bin Temel Eser’in en az yüzde 40’ının 1969 yılı sonuna kadar bitirileceği öngörülmektedir. “Fakat o yıllardaki siyasi çalkantılar ve birinin ak dediğine diğerinin kara dediği hükümetlerin çok sık aralıklarla el değiştirmesi gibi sebeplerle bu gerçekleştirilmez; 1969’da 20, 1970’de 25, 1971’de 21 olmak üzere üç yıl içinde ancak 66 kitap yayımlanabilir. Bu kitaplar sırasıyla şunlardır.” (Özbacı)

Biz listenin tamamını almak yerine ilk beş eserin adlarını vermekle yetineceğiz. İşte o, ülkede bir heyecan kasırgasını estiren binlerce eve giren kitaplarımız:

1. *Dede Korkut Kitabı* (haz. Mu-

harrem Ergin), 1969.

2. R. M. MacIver ve Charles H. Page, *Cemiyet* (çev. Doç. Dr. Âmiran Kurtkan), 1969.

3. Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları* (Şiirler,), 1969.

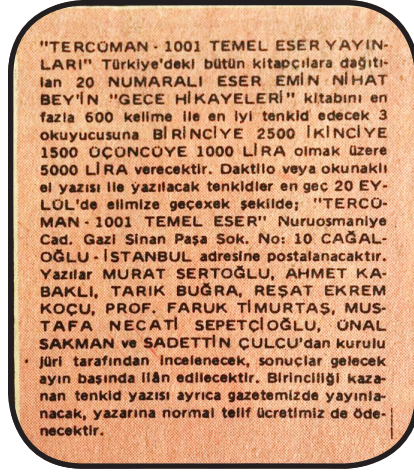
4. Allen M. Sievers, *İhtilâl, Tekâmül ve İktisadî Nizam* (çev. Seniha Yazıcıoğlu), 1969.

5. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir* (Denemeler, 1969).

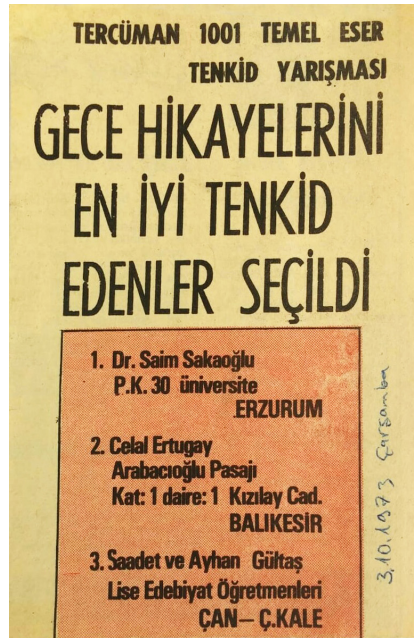
B. TERCÜMAN 1001 ESER YAYINLARI

“70’li yıllarda siyasî olaylar çok hızlı geliyor, hükümetler çok sık değişiyordu. 12 Mart 1971 Muhtırası’ndan sonra da böyle oldu. Demirel hükümeti istifa etti ve yeni bir hükümet kuruldu. Bizde adettir, maalesef gelen hükümet gidenin yaptıklarını, ülke için faydalı veya zararlı olup olmadığına bakmaksızın bir çırpıda yok sayar, her şeyi kendi ölçülerini ve siyasî eğilimlerine göre yeniden başlatır. Bu sefer de öyle oldu... dizinin yayımına 1971 Nisan ayında son verildi ve yerine Kültür Yayınları adıyla yeni bir dizinin yayımlanmasına başlandı.” (Özbalcı)

“Yayımın durdurulması işte bu sebeple büyük üzüntü doğurdu. Devrin çok satan, itibarlı gazetelerinden biri olan *Halka ve Olaylara Tercüman*’ın sahibi Kemal Ilıcak (1934-1993) da büyük üzüntü duyanlardandı. “Bin Temel Eser” dizisini 1972’nin son aylarında gazetesinin imkânlarıyla ve bu sefer “*Tercüman 1001 Eser Yayınları*” adıyla devam ettirmeye karar verdi. 1 Kasım 1972’de birinci kitap olarak Faruk Kadri Timurtaş’ın hazırladığı *Yunus Emre Divanı*, ikinci olarak da Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)’in ünlü romanı *Huzur* yayımlandı. Biri ayın birinde, diğeri on beşinde olmak üzere ayda iki kitap yayımlanıyor ve her kitap on liraya satılıyor-

Katılım şartları

Yarışma sonucunun ilanı

du.” (Özbalcı)

1000 Temel Eser’in yayımlanmaya başladığı günlerde, ancak ikinci kitabın çıkışından sonra bilgimiz olabildi. Her şey öyle hızla akıp gidiyordu ki, ilk kitap hakkında yayımlanan övgü dolu yazılar bizi uyandırabilirdi. Bu tür kitapların o yılların imkânlarıyla taşraya ulaşması sanıldığı kadar kolay değildi. Günlük gazetelerin bile ertesi gün geldiği Erzurum, belki Doğu Anado-

Gazeteci ile görüşme

Yazımın yayımlanması

lu'nun en şanslı ili idi ama imkânsızlıklar bazen bu tür şansların önünü kesiyordu.

Tercüman 1001 Temel Eser dizisinin yayın dünyamızı aydınlatmaya başladığı günlerde ise Sivas'ta asteğmen olarak görev yapıyordum. Bu büyük yolculuğa da ne yazık ki gecikmeli olarak çıkabildim. Görevimizin bitiminin sonunda Erzurum'a dönünce ilk işlerimden biri de *1001 Temel Eser*'in yayımlanmış olan ki-

taplarını elde etmem oldu.

KİTAP TANITLA YARIŞMASI

Dizinin yöneticileri bir de yenilik getirmişlerdi. Her ayın ilk günü yayımlanan kitapların tanıtılması için bir yarışma açılmıştı. Okuyan ve yazan bir genç Dr. Asistan olarak ben de böyle bir yarışmaya katılmayı düşünür olmuştum. Ancak bu kitap benim alanımla ilgili olmalıydı. Derken dizinin 20. kitabı bana uygun geldi: 19. yüzyılın yazarlarında Emin Nihad Bey'in *Müsameretname* adlı eseri, ikinci bir adla birlikte *Gece Hikayeleri* adıyla yayımlanmıştı. Eseri günümüz Türkçesine kazandıran ise M. İsmet Uzun idi. Emin Nihad Bey, 21 Aralık 1838'de İstanbul Üsküdar'da doğmuş, 1880'de yine Üsküdar'da vefat etmiştir. Ne yazık ki ölüm günü ve ayı belirlenememiştir. Doğumda konulan adı Mehmed Emin olup devlet dairesine girdikten sonra Nihad lakabını kullanmıştır.

Aşağıda, incelediğimiz esere ginceye kadar yayımlanan eserlerin listesine yer verilecektir.

01. Faruk K.Timurtaş - *Yunus Emre Divanı*
02. Ahmet Hamdi Tanpınar - *Huzur*
03. D'ohsson - *XVIII Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Âdetler*
04. Eşrefoğlu Abdullah Rumî - *Eşrefoğlu Divanı*
05. Oruç Bey - *Oruç Beğ Tarihi*
06. Hafız Hakkı Paşa - *Bozgun*
07. Mehmet Önder - *Mevlana*
08. Şinasi Çoruh - *Emir Sultan*
09. Said Halim Paşa - *Buhranlarımız*
10. Claude Farrere - *Türklerin Manevi Gücü*
11. Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey - *Bir Zamanlar İstanbul*
12. Lady Montagu - *Türkiye Mektupları (1717-1718)*
13. Necati Bey - *Necati Bey Divanı*

14. Barbaros Hayrettin Paşa - *Gazavat-I Hayreddin Paşa (Cilt -I)*

15. Barbaros Hayrettin Paşa - *Gazavat-I Hayreddin Paşa (Cilt -II)*

16. Ahmet Sabri Göktuna - *Sosyalist Ülkelerde Fikir Ve Sanatın Kaderi*

17. Ali Seydi Bey - *Teşrifat ve Teşkilatımız*

18. Manuel Serrano Y. Sanz - *Türkiyenin Dört Yılı 1552-1556*

19/1. Pirî Reis - *Kitab-ı Bahriyye (Cilt -I)*

19/2. Pirî Reis - *Kitab-ı Bahriyye (Cilt -II)*

20. Emin Nihat Bey - *Müsameretname / Gece Hikayeleri*

...

159. Cem Sultan'ın Türkçe Divanı (Cilt-III)

Kitabın Erzurum'a gelişi, bizim bir kopyasını temin edip okumamız elbette epey zamana mal olacaktı. Tenkit yazımız daktilo veya okunaklı el yazısıyla yazılabilecekti ve 20 Eylül 1973 tarihinde ilgililere ulaştırılacaktı. Aldığımız özel notları dağarcığımızdaki bilgilerle birleştirerek hazırladığımız yazımızı, bir üst yazı ile 11 Eylül 1973 tarihinde Atatürk Üniversitesi Postanesi'nden yola çıkardım. Yazımız en fazla 600 kelimeden oluşacaktı. Yazımızın başlığı, 100 Yıl Sonra Hatırlanan Bir Eser: *Müsameretname* idi.

Jürimize gelince... Kimler yoktu ki... Murat Sertoğlu, Ahmet Kabaklı, Tarık Buğra, Reşat Ekrem Koçu, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Ünal Sakman ve Sadettin Çulcu, Anılan kişilerin tamamı Tercüman gazetesinin yazar kadrosunda yer alıyorlardı.

Sonuçlar 03 Ekim 1973 tarihli *Tercüman* gazetesinde ilan edilmişti. Şartnameye göre birinciliğe layık bulunan tenkit yazısı da gazetede yayımlanacaktı. Sonucun ilan edilmesinden sonra *Tercüman* gazetesi-

nin Erzurum temsilciliğinden gelen gazeteci arkadaşımız Ferruh Yenigül bizimle bir görüşme yapmıştı. Bu görüşme de gazetenin aynı günkü nüshasında yer alıyordu. Bu görüşmemiz bir de fotoğrafla belgelenmişti. Ne yazık ki o gün eşim okulda olduğu için fotoğrafta, onu temsilen, bizde misafir olarak bulunan teyzesi Seniha Mengiler yer alıyor. Ayrıca günümüzde emekli halk sağlığı uzmanı olan kızım Dr. Selcen Sakaoğlu (Manavgat) da yer almıştı.

Bu, katıldığım ilk yarışma idi. Başarılı bir sonuç elde etmiştim. Daha sonraki yıllarda katıldığım bütün yarışmalarda birini başka katılımcılarla paylaşmış, öbürlerinde de birinciliğe layık bulunmuştum:

1. "Tercüman gazetesinin Atatürk ve Türkçe konulu eser yarışması", 1981.

2. Türkiye İş Bankası'nın, 1990 yılı "Sosyal Bilimler/Halk Edebiyatı Büyük Ödülü", 1990.

3. Elginkan Vakfı'nın "2008 yılı, Türk Kültürünü Araştırma Ödülü."

Bu tarihten sonra hiçbir yarışmaya katılmadım, katılmam da... Genç arkadaşlarımızın önlerinin açılması için bizim neslin biraz geriye çekilmesine inanıyorum. Ayrıca gençleri de teşvik etmeliyiz. Nitekim öğrencilerimden üç profesörü, Ali Berat Alptekin (Konya), Cengiz Alyılmaz (Bursa) ve Metin Ergun'u (Ankara) Elginkan ödülleri için yüreklendirdim ve üçü de katıldıkları yıllarda büyük ödüle layık bulundular.

Bu satırları yazarken, yarışmanın yapıldığı 48 yıl öncesini de hatırlamadan edemedim, tabii Cahit Sıtkı merhumu da... Hangi resmime baksam ben değilim.

Not: Bu yazımızın hazırlanması sırasında, değerli meslektaşımızın aşağıdaki kaynağına da baş vurulmuştur: Mustafa Özbalcı, "1001 Temel Eser", Genel Ağ'da 'Yazar Okulu' için hazırlanan yazı.

SEYYİD HARUN VELİ MAKÂLÂTİ YAZMA NÜSHALARI

Sultan Alpaslan'ın Anadolu'yu fethetmesiyle Orta Asya'dan Anadolu'ya birçok bilgin, derviş, şair ve sanatçı Anadolu'ya gelip yerleşir. Horasan Erleri diye adlandırılan, Ahmed Yesevî yolunun temsilcileri olan alperenler, kurdukları dergâh, tekke ve zaviyelerde, insanları birliğe, beraberliğe ve kardeşliğe çağırıp irşâd hizmetinde bulunarak bu toprakları yüzyıllar öncesinde son ve en ekmel din İslam'ın yurdu ve kalesi kılarak yaşanılabilir bir vatan haline getirmişlerdir.

XII ve XIII. yüzyıllarda Anadolu'ya gelerek ilim ve irfanda kutuplaşmış, yaşadıkları dönemlerde büyük saygı görmüş Şeyh Ahmed Fakih, Mevlâna Celâleddin, Hacı Bektâş, Sadreddin Konevi, Seyyid Harun gibi büyük mutasavvıf ve bilginlerin hayatları zamanla sevenleri tarafından menkâbevi bir şekilde yazılmış, böylelikle menakıb ve makâlât kitapları meydana gelmiştir⁽¹⁾.

Bunlardan Mevlâna'nın menkıbeleri önce Sipehsâlâr Mecdüddin Feridun tarafından "Risale-i Sipehsâlâr der Menakıb-ı Hazreti Hüdâvendigâr" adıyla, daha sonra da Ahmed Eflâki tarafından "Menakıbu'l-Arifin" olarak derlenmiştir⁽²⁾. Hacı Bektâş-ı Veli'ye ait menkıbeler (velâyetnâmeler), makâlâtlar adı altında toplanmış, bunlardan değişik nüshalar meydana gelmiştir. Velâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Veli adı ile çeşitli yıllarda yayınlanan-

lar vardır⁽³⁾.

XI.-XVI. asra ait kaynakların kıt oluşu, millet ve memleket tarihimizin, birçok noktalardan aydınlatılmamasına neden olmuştur. Bu devirlere ait elde edilen en küçük bir belgenin bile yayınlanması milli tarihimizin aydınlanması yönünden, büyük önem arz eder. Anadolu'nun fethi, Orta Asya'dan, Horasan'dan gelen boylar, kabileler ve önemli kişilerin bu vatana nasıl yerleştikleri köyleri, kasabaları ve şehirleri nasıl kurup imar ettikleri gibi konular hâlâ araştırmaya muhtaç. İşte "Makâlât-ı Seyyid Harun" bir Türk şeyhinin Horasan'dan kalkarak, Anadolu'ya nasıl gelip yerleştiğini; metfun bulunduğu Seydişehir'i nasıl kurduğunu ve bu şehrin kuruluşundan sonra, farklı diyarlardan gelenlerin, bu şehre gelerek burayı yurt tutmalarını göstermesi yönünden çok şayan-ı dikkat bir eserdir⁽⁴⁾. Ayrıca menakıbnâmeler/makâlâtlar arasında Seyyid Harun Veli Menakıbının ayrı bir yeri ve özelliği vardır.

Seyyid Harun, makâlâtında, çevresindekilere ilahi sırları açar, onlara Allah yolunda mürşitlik ederken, bir amaca doğru yönelir. Bu amaç daha Horasan ilindeyken ilâhî bir ilhamla kendisine duyurulmuş, Anadolu'da Karaman ilindeki Küpe Dağı doğusunda bir şehir kurması istenmiş olmalıdır. Seyyid Harun bu ilâhî emre uyarak Anadolu'ya sefer etmiş, işaret edilen yere gelerek ismini verdiği şehri inşa ederek burada yaşar ve buradaki zaviyesinde Hakk'a yürür.

(1)* Konya Yazma Eserler Bölge Müdürü Mehmet Önder. *Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları ve Banisi*, Ankara, 1988. Vakıflar Dergisi, 20. sayı, s.22-25; Bkz.Mehmet ÖNDER, *Seydişehir Tarihi*, Seydişehir Bel. Yay. Konya 1986, s. 10.

(2) Eflâki, *Menakıb-ı Hz. Mevlâna Celâleddin-i Rû i* (Çeviren Ahmed Avni) İst.1331, Menakıb'ül Arifin (Tahsin Yazıcı Tere), Ankara 1959-1961

(3) Sefer Aytekin, *Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş Veli*, Ankara 1956, A.Gölpınarlı, Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli İstanbul 1958.

(4) M. Çağatay Uluçay, *Makâlât-ı Seyyid-Harun*, Ankara, 1946, Belleten [TTK Belleten], X. cilt, s.749-778.

Ahirete irtihalinden sonra zaviyesine şeyh olanlardan Şeyh Musa oğlu Abdülkerim, 962/1554 yılında Seyyid Harun hakkındaki o güne kadar anlatılagelen olayları ve Farsça yazılmış kaynakları da araştırarak Makâlât-ı Seyyid Harun-ı Veli adıyla Türkçe (menâkıbnâme/makâlât) olarak yazar. Bu hadise, gayesi olan bir göç ve aynı zamanda bir kuruluş hikâyesidir.

Bu Makâlâtta menkıbelere bakıldığında, bunların Türk tasavvuf geleneğinde Anadolu'da yazılan menâkıbnâmelerde anlatılan birçok kerametlerle ortak motifler taşıdığı görülmektedir. Bu da bize Seyyid Harun Veli öğretisinin Yesevîlik geleneğine bağlı bir öğreti olduğunu göstermektedir.

Seyyid Harun Veli daha sağlığında halife ve müritlerini Teke ve Germiyan bölgelerine irşat için gönderdiği anlaşılmakta; onların irşat faaliyetleri sonunda Antalya'dan Aydın'a Akdeniz ve Ege bölgelerinde birçok kişinin hidayete ermesine vesile olmuşlardır. Ancak Anadolu'da yazılan tasavvuf tarihi kitaplarında Seyyid Harun Veli öğretileri ve tarikatı ile ilgili bilgilere pek rastlanmamaktadır⁽⁵⁾.

(5) Ayşe Değerli, *Küpe Dağı Eteğinde Bir Kentin Kuruluşu*

Şeyh Musa oğlu Abdülkerim'in Osmanlı Türkçesi ile yazdığı Makâlât kitabının bugüne kadar üç nüshası tespit edilebilmiştir.

Eser hakkında bazı makaleler ve kitaplar yazılmıştır. Elindeki bir yazma nüshaya dayanarak onu ilk gündeme getiren Ferit Uğur olmuş; "Seydişehir'in Kuruluşu" (Konya Halkevi Dergisi, sayı 4. 1936, s. 226-229) adıyla yayınlanan makalesinde, eseri tanıtıcı kısa bir özet vermiştir.

Eser hakkında ikinci çalışmayı ise, M. Çağatay Uluçay yapmıştır, "Makâlât-i Seyyid Harun Veli" (Belleten, c. X. 1946, s. 749-778) adıyla kaleme aldığı makalesinde, eseri Manisa Muradiye No: 1390 nüshasına dayanarak sadeleştirmiş ve çeşitli açılardan incelemiştir.

Rüştü Ergen de "Seydişehir'in Kuruluşu" (Konya Halkevi Dergisi, sayı 125-126, Konya 1949) adlı makalesinde eserden bahsetmiştir.

Ayrıca Abdurrahman Ayaz "Makâlât-ı Seyyid Harun Veli" (Konya, 1970) adlı bir kitap yazmıştır.

Eserin en son tenkitli basımını Cemal Kurnaz "Makâlât-ı Seyyid Hâ-

Hikâyesi: Makâlât-ı Seyyid Hârûn Veli, Konya, 2014, Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi = Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization, S.18, s.125-134.

run” (TTKY., Ankara, 1991) adıyla yaymıştır.

Bu gün bilinen nüshalar şunlar:

MEVLÂNÂ İHTİSAS KÜTÜPHANESİ NÜSHASI

Demirbaş No; 1513

Kitap/ Eser Adı: Makâlât-ı Seyyid
Hârûn Velî

مقالات سيد هارون ولي

Yazar/ Müellif Adı: Abdülkerîm b.
Şeyh Mûsâ

عبد الكريم شيخ موسى

Başı:

الله الرحمن الشيطان الرجيم بسم اعوذ بالله من
الرحيم..... و بعد فاعل

Sonu:

مقامی مخلصدر و بعزتك لاغوينهم اجمعين
الاعباك من

المخلصين تمت اللهم مغفرتك اوسع من ذنوبي و
رحمتك ارجح ارجى
من عملي و اغفرلي و ارحمني يا غفار يا رحيم

Kâğıt Çeşidi: Filigranlı Avrupa-
pai kâğıt; **Yazı Türü:** Nesih; Ölçüle-
ri (mm): **16,5x11- 14,5x 7,5;** **Sa-
tır Sayısı:** bxb; **Yaprak Sayısı:** 54;
Dili: Osmanlı Türkçesi; **Yazım /
Tezhip / Cilt Özellikleri:** Keşide-
ler kırmızı mürekkepledir. Mukavva
üzere kahverengi deri kaplı yıpran-
mış cilt içerisinde.

Kitabın içindeki şukkada, “Ha-
run Veli Seydişehir’de medfundur”
yazılıdır. Eserde Eşrefzade Muham-
med Bey’den de bahsedilmektedir.
(22.a-b 23.b) Muhammed Bey VIII.
asr-ı hicride (Miladi 15. yy) Beyşehir
havalisinde hüküm sürmüştür. (Dü-
vel-i İslamiye; s. 287-288). Bu kitap
tam bir halk menakıbnamesidir.
X-XI hicri asırda (Miladi 17-18. yy)
yazılmış bir nüshaya benzemekte-
dir⁽⁶⁾.

Nüshanın 4/a sayfasında, Menâ-

kıb’ın yazarı Abdülkerim kendini ta-
nıtarak kitabı nasıl yazdığını şu
cümlesiyle anlatmakta, “Bu fakir
Abdülkerim bin Şeyh Musa, Seyyid
Harun Sultan’ın Makâlât’ını şol pir-
lerden, azizlerden işidüb bildiği üze-
re dahi Parsî (Farsça) evrak bulunup
Parsi’den Türkiye tercüme edüb tah-
rir olundu.” Kitabın içine ayrıca bir
şukka eklenmiş ve buraya “Seyyid
Harun’un 23 Rebi’ül-Evvel 720 (3
Mayıs 1320) tarihinde, kızı Halife
Sultan’ın ise 10 Şevval 768 (9 Hazı-
ran 1367) Cuma günü öldükleri”
kaydedilmiştir. Verilen bu tarihler
Seyyid Harun’un ve kızı Halife Sul-
tan’ın türbelerindeki kabir taşı kita-
belerine uymaktadır.

Bu nüsha, Konyalı M. Ferid Uğur
ki kendisi tarih öğretmeni, tarafın-
dan görülmüş ve kendi elindeki nü-
sha ile karşılaştırılarak bir özeti Kon-
ya Halkevi Dergisinde yayınlamıştır.

MANİSA MURADİYE KÜTÜPHANE NÜSHASI

Demirbaş No; 45 Hk 1390/1

Kitap/ Eser Adı: Makâlât-ı Seyyid
Hârûn Velî

مقالات سيد هارون ولي

Yazar/ Müellif Adı: Abdülkerîm b.
Şeyh Mûsâ

عبد الكريم شيخ موسى

Başı:

بسم... الحمد لله الذي خلق الأدم من
صلصال... ونصلي على محمد... وبعد بو
فقير عبد الكريم شيخ موسى سيد هارون
...سلطانك مقالاتي

Sonu:

... و حرم اوله لر اميد يا اله العالمين
حقيقتده شيطانك دخلي يوقدر... منهم
المخلصين تمت

Kâğıt Çeşidi: Abâdi; **Yazı
Türü:** Nesih; **Ölçüleri (mm):**
210x150-bxb bxb; **Satır Sayısı:**
15; **Yaprak Sayısı:** 1b-35b; **Dili:** Os-
manlı Türkçesi

Yazım/Tezhip/Cilt Özellikleri:

(6) Abdülbaki Gölpinarlı, *Mevlânâ Mizesi Yazmalar Kataloğu*, Ankara, 1967, c. I, s. 198

Söz başları ve keşideler kırmızı mürekkeplelidir. Sırtı ve sertabı kırmızı deri, kapakları desenli kâğıt kaplı mukavva cilt içindedir. Kitabın birinci risalesidir.

Kitabın 65. sayfasının sağ kenarındaki (Hicret-i Peygamber Sallallâhu aleyhi ve sellem dokuz yüz altmış iki senesinde ahval budur) ibaresinden, 962 H.(1554) yılında Şeyh Musa oğlu Abdülkerim tarafından yazıldığı yahut onun yazdığı nüshalardan aynı devirde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Çağatay Uluçay, bu nüshayı titizlikle yeni harflere çevirerek Belle-ten'de yayınlamıştır⁽⁷⁾. Daha sonra aynı nüshayı Cemal Kurnaz'da çalışmıştır⁽⁸⁾.

KONYA YAZMA ESERLER BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ NÜSHASI

Koleksiyon Adı; Faik Soyman Kütüphanesi'nden devir

Demirbaş No; BY 281

Kitap/ Eser Adı: Makâlât-ı Seyyid Hârûn Velî

مقالات سيد هارون ولي

Yazar/ Müellif Adı: Abdülkerîm b. Şeyh Mûsâ

عبد الكريم شيخ موسى

Başı:

بسم... الحمد لله الذي خلق آدم من
صلصال... ونصلي على محمد
وبعد بو عبد فقير عبد الكريم الشيخ موسى
سيد هارونك مقالاتن

Sonu:

... مرقدہ فی یوم عشر من شوال فی یوم
الجمعة سنة ٧٦٨

Kâğıt Çeşidi: Filigranlı Avrupî kâğıt; **Yazı Türü:** Nesih **Ölçüleri (mm):** 210x150-bxb; **Satır Sayısı:** bxb; **Yaprak Sayısı:** 22; **Dili:** Osmanlı Türkçesi.

(7) M. Çağatay Uluçay. *Makâlât-ı Seyyid-Harun*, Ankara, 1946. Belleten [TTK Belleten] [Türk Tarih Kurumu Belleten], X. cilt, 40. sayı, 749-778. sayfa

(8) Cemal Kurnaz, *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, TTKY., Ankara, 1991.

Yazım/Tezhip/Cilt Özellikleri: Keşideler siyah mürekkepledir. Sırtı kahverengi deri, kapakları yeşil kâğıt kaplı modern mukavva cilt içindedir.

Zahriyede Faik Soyman Vakfı kaşesi ile bazı kayıtlar, sonda Osman Ağa kaydı ve Hatibzade Mustafa Efendi imzalı bir manzume vardır.

M. Ferid Uğur'un özel kütüphanesi, ölümünden sonra oğlu Dr. Fethi Uğur tarafından 1957 yılında Konya Mevlana Müzesine bağışlanmıştır. Ancak M. Ferid Uğur bu yazmayı, sağlığında arkadaşı M. Faik Soyman'a vermiş olacak ki, bu yazma M. Faik Soyman'ın özel kütüphanesi "Faik Soyman Vakfı" adıyla Konya Kütüphanelerine bağışlanmıştır. Oradan da Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne 05.05.1985 tarihinde devredilmiştir. Günümüzde de Konya Bölge Yazma Eserler Müdürlüğü Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Seyyid Harun Makâlâtı'nın başka nüshaları da olabilir fakat biz ulaştığımız bu üç nüshanın tanıtımını yapmış olduk. Diğer nüshaların tanıtımını yeni araştırmacıları beklemekte.

KAYNAKÇA

Abdülbaki Gölpinarlı, *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, c.I, Ankara, 1967.

Ayşe Değerli, *Küpe Dağı Eteğinde Bir Kentin Kuruluşu Hikâyesi: Makâlât-ı Seyyid Hârûn Velî*, Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi = Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization, S.18, Konya, 2014.

Cemal Kurnaz, *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, TTKY., Ankara, 1991.

M. Çağatay Uluçay. *Makâlât-ı Seyyid-Harun*, Belleten, X. cilt, S. 40, s. 749-778, Ankara, 1946.

Mehmet Önder, *Seydişehir Tarihi*, Seydişehir Bel. Yay., Konya 1986.

" " , *Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları ve Banisi*, Vakıflar Dergisi, Ankara, 1988.

" " , *Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları ve Banisi*, Vakıflar Dergisi, 20. sayı, s. 22-25, Ankara, 1988.

Osmanlıcadan
Aktaran:

Burak
KARAÇAM

KONYA'DA ELEKTRİK TESİSATI YAPILINCA

1926 yılında İstanbul'da neşredilen Şehremaneti mecmuasında, zamanın Konya belediye başkanı Kazım Gürel'in belediye hizmetleriyle ilgili verdiği çok önemli bilgiler yer almaktadır. Özellikle elektrik üretimiyle ilgili çalışmalar ve planlanan diğer hizmetler dikkat çekmektedir. Biz Konya'da ilk elektrik üretiminin, eski belediye binasıyla Alâeddin Tepesi arasında yer alan bir tesisten sağlandığını biliyoruz. Üretilen elektrik, cadde ve sokakların aydınlatılmasında kullanılmaktaydı. Ama bu tesisin aşırı gürültü yayan motorlu bir tesis olmasından dolayı daha sonraki zamanlarda faaliyetine son verildi. Sonrasında devam eden elektrik üretimi faaliyetleriyle ilgili, özellikle de Dere Elektrik Santrali ile ilgili detaylı bilgiler mecmuadaki bu yazıda yer almaktadır.

Konya'da Elektrik Tesisatı Yapılınca

Bütün şehirlerimizde mahsus olan belediye ve sanayi faaliyetleri, Konya şehri ve belediyesinde de çok muvaffakiyetli ve mühim bir eser vermek üzeredir.

Konya'nın faal belediye reisi, şehrin hayati işlerini derece derece tasnif etmiş ve ilk safha, elektrik ve su işlerini alarak bunlara esaslı bir veche vermiştir. Evvela elektrik tesisatı için çareler düşünülmüş bunun en tabii ve masrafsız şekilde temininin, Konya'nın en büyük çayından istifade suretiyle olacağı anlaşılmıştır. Bu bâbda muhtelif eserler tetkik ve beş altı şirketin teklifâtı (teklifleri) ve raporları tasnif edilmiş ve Budapeşteli mühim bir elektrik şirketinin teklifâtı şayan-ı kabul (kabule

değer) görmüştür.

Konya'da elektrik tesisatının en mühim faydası elektrik değirmenlerinin tesisi ve bu suretle İstanbul'a sevk edilen buğdayların Konya'da tahn edilerek (ögütülerek) un suretinde gönderilmesi tecelli edecektir ki bilhisab vagon başında yüzlerce lira tasarruf yapacak olan bu tasavvur, kuvveden fiile inkılâb ettiği zaman iktisadi hayatımızda bir tahavvül (değişim) yapacak ve İstanbul'da da ekmeğin ucuzlamasına sebep olacaktır.

Ahiren Konya'ya giden bir muharririmiz, belediye reisi Kazım Bey (Gürel)'le temas etmiş ve bu meselelere dair atideki izahatı almıştır:

-Şehrin ihtiyaçlarından en mühimi elektriktir ve biz bunu süs değil bir ihtiyaç telakki eylediğimiz için bu maksatla çalışıyor ve en ucuz istihsal şeraitini (üretim şartlarını) araştırıyoruz. Mazot ve maden kömürüyle istihsal edilecek elektriği

Kazım Gürel

قونیه شهرلر ائقلمه

قونیه: الکتریق تاسیساتی یاپیلنجه

— وقت غرته سنک ۲ تضرین اول ۹۲۶

تاریخی و ۳۱۴۴ نوسرولو نسخه سندن —

دوشونونک . بو خصوصده بش آلتی اجنی شرکتک مطالعه لرینی و تکلیف لرینی آلدق . لازم کن ندقیق ائده بولوندی و نتیجه ده بود ایسته جار شرکتک تکلیفاتی اکثرینک رأینه اقرار و قبول ایدلدی . یاقینده یکدن یاپیلغمده اولان بلان تاماملاناجقدیر .

بولانه کوره اولاج وقایا دیی دکرمنلری آراسنده مرام چاپندن استفاده و ۳۴ متره ارفغانده بریند یاپیلنجه ۳-۴ کیلو متره برقال ایلده آریجه بشیوز کیلووات آله جقدیر . دوه بویندن کن چاپدن ۹۰۰ بار کیر قوتنده الکتریق استحصالی امید ایدیلکده در .

مقاله موجینجه بش ای ظرفنده شهر تاسیساتنک اکلای و بر بقی سنه ظرفنده ده بوتون تاسیساتک اتمای مقرر در . الکتریق هر کیلوواتی ۳۰ پارده مال اولاجقدیر . بوئدن اولاشهر صور کرا اقتصادیات استفاده ایدم جکدر . چونکه شیمدیکی بسیط دکرمنلرک یرینه الکتریق دکرمنلری اقامه اولوناجقدیر . معلوم اولدنی اوزره قونیه استانبولک بر ذخیره آتیاریدر .

حال حاضرده سکیز فابریقا واردرکه احتیاجه غیر کافیدر و موجود دکرمنلر اجرت طحنه اولازق ۳ غروش آلدق لرندن استانبولده بوغداي سوق ایدیلکده در . حالبوکه الکتریق دکرمنلری تاسیس ایدنجه طحنه اجرتی فوق العاده آزالانجندن بوغداي یرینه اون سوق ایدیلنجهک بوغدايلک اونه اغلالنه قادر بایلان چوق تحصیل و تحایه اجرتلرندن قورتولوناجی کئی اصفری بر حسابله بوشکده واغون باشنه ۳۰۰ لیرا تصرف ایدله . جکدر . بوک و یرمجهکی مسعود نتیجه لر ایسه آشکارد . ثانیاً غاز صرفیاندن ده استفاده ایدم جکدر . ولائجه سنوی بلدی قیدیه یکری بش بیک صانیدیق غاز کایر

بوتون شهرلر یزده محسوس اولان بلدی و صناعی فعالیتلر ، قونیه شهر و بلدی سندهده چوق موفقیتلی و مهم بر اثر و برمک اوزره در . قونیه ک فعال بلدی رئیس ، شهرک حیاتی ایشلری درجه درجه تصدیف ایتش و ایلک صفه ، الکتریق وضو ایشلری آلازق بونلر اساسلی بر وجهه و برمشدر . اولا الکتریق تاسیساتی ایچین چاره دوشونولش بوک الکتربی و مصرفسز شکده تاملننک ، قونیه ک الکتربی چاپندن استفاده صورتیه اولاجنی آلاشیلمشدر . بوبلده مختلف اثرلر تدقیق و بش آلتی شرکتک تکلیفاتی و رابورلری تصدیف ایدیلش و بودایسته لی مهم بر الکتریق شرکتک تکلیفاتی شایان قبول کورولمشدر .

قونیه ده الکتریق تاسیساتنک ال مهم فایدای الکتریق دکرمنلرینک تاسیسی و بوسورتله استانبولده سوق ایدیلن بوغدايلرک قونیه ده طحن ایدیلنک اون صورتنده کوندولسی صورتنده تحیل ایدم جکدر که بالحساب واغون باشنده بوزلرجه لیرا تصرف یاپیلچ اولان بو تصور ، قوددن فعله اقلاب ایشدیکی زمان اقتصادی حیاتنده بر تحول یاپیلچ و استانبولده ده اکتک اوجوزلاماسنه سبب اولاجقدیر .

اخیراً قونیه یه کیدن برمحرمیز ، بلدی رئیس کاظم بیکه تاس ایتش بو مسأللره دائر آتیدمکی ایضاحاتی آمشدر :

— شهرک احتیاجلرندن ال مهمی الکتریقدر و بز بونی سوس دکل بر احتیاج تلق ایدیلکمز ایچین بو مقصدله چالیشیور واک اوجوز استحصال شرطی آراشدیر بیوروز . مازوت و معدن کوموریه استحصال ایدیلنجهک الکتریق آکلادایم ایچین ، الکتریق مرام چاپندن استحصالی

انlamadığım için elektriği Meram Çayı'ndan istihsalı düşünmüştük.¹ Bu hususta beş altı ecnebi şirketin mutaalalarını ve tekliflerini aldık. Lazım gelen tetkikatta bulunduk ve neticede Budapeşte Macar Şirketi'nin teklifatı ekseriyetin reyine iktiran ve kabul edildi. Yakında yeniden yapılmakta olan plan tamamlanacaktır.

Bu plana göre Ulac (Ulaş) ve Kayadibi Değirmenleri arasında Meram Çayı'ndan istifade ve 34 metre irtifanda bir bent yapılacak ve 3-4 kilometre bir kanal ile de ayrıca beş yüz kilovat alınacaktır. Dere boyundan gelen çaydan 900 bân-gîr (beygir) kuvvetinde elektrik istihsalı ümit edilmektedir.

Mukavele mucibince (gereğince) beş ay zarfında şehir tesisatının ikmali ve bir buçuk sene zarfında da bütün tesisatın itmamı mu-karrerdır (tamamlanması kararlaştırılmıştır). Elektriğin beher (her bir) kilovatı 30 paraya mal olacaktır. Bundan evvela şehir sonra iktisadiyat istifade edecektir. Çünkü şimdiki basit değirmenlerin yerine elektrik değirmenleri ikame olunacaktır. Malum olduğu üzere Konya, İstanbul'un bir zahire ambarıdır.

Hâlihazırda sekiz fabrika vardır ki ihtiyaca gayr-i kâfidir ve mevcut değirmenler ücret-i tahniye (öğütme bedeli) olarak 3 kuruş aldıklarından İstanbul'a buğday sevk edilmektedir. Hâlbuki elektrik değirmenleri tesis edince tahniye ücreti fevkalade azalacağından buğday yerine un sevk edilecek ve buğdayların una inkılâbına kadar yapılan bir-

çok tahmil (yükleme) ve tahliye (boşaltma) ücretlerinden kurtulunacağı gibi asgari bir hesaplara bu şekilde vagon başına 300 lira tasarruf edilecektir. Bunun vereceği mesut neticeler ise aşîkârdır.

Saniyen (ikinci olarak) gaz sarfiyatından da istifade edeceğiz. Vîlayetimizde senevî (senelik) belediye kaydıyla yirmi beş bin sandık gaz gelir ve yalnız Konya şehrinde on beş bin sandık gaz sarf edilir bunu kâmilten meydandan kaldıramayacağımız tabiidir. Fakat ilk sene zarfında beş bin sandık sarfiyatından kurtulsak bu 5,000 x 11 = 55,000 lira eder ki ilk sene sarfiyatından istifademiz bu kadar şayan-ı ehemmiyet bir kısmı teşkil eder.

Bunlardan mâadâ (başka) tetkikatımız üzerine icrasına başlamaya

karar verilen mevadd-ı esasiye (ana maddeler) şunlardır:

Su Meselesi

Su meselesinde memleketin ihtiyacât-ı umumiyesini (genel ihtiyaçlarını) temin edici teşkilat yapmak lazımdır. Şehrin nüfusu altmış bin, on beş bin misafiriyle seksen bin olduğuna ve her nüfusa yirmi dört saatte 70 litre su lazım olduğuna göre, nüfusu yüz binden hesap ederek şehre kâfi miktarda su isalesini (su ulaşımını) temin edici bir tesisata başlamak zaruretini hissettim.

Mevcut menabiden gelen suların Dutlu menbaanın suyu tahlile nazaran kabil-i şurub (içilebilirliği kabul edilmiş) suların ve Çayırbağı suyuyla hem ayar olduğundan bundan saniyede 30 litre su getirteceğiz.

Esasen sularımızın tahlillerinin hepsini yaptırdım. Tesisatın ikmalî (tamamlanması) halinde şehir dâhilinde 317 çeşmede su tevzi edilmiş (dağıtılmış) olacaktır.

Yeni su kanunu mucibince Evkaf'tan (Vakıflar'dan) yüz yirmi bin lira kıymetinde elli kadar dükkân-ı iradiye bize devredilmiştir. Bu sulara ait olmak üzere senevi iki bin lira vakıftan verilecektir. Nakden de elimize otuz beş bin lira geçmektedir ki

bunların hepsi bu hususta sarf edilecektir.

Bunu, taş ocaklarına dekovil ferşi (ray döşeme), fenni mezbaha inşası ve tramvay tesisi takip edecek, mamafih elektrikten sonra su ile mezbaha işi tercih olunacaktır. Nihayet Konya yollarının parke ile tefrişini düşünmekteyim. Bunları Sille taş ocaklarından tedarik ve Bandırma'dan getirttiğim ustalarla tesviye ettiriyorum. Parke mümkün olduğu kadar düzgün yapılmaktadır, kaldırımlar metre-i merbu (25 cm), her masraf dâhil 4,5 liraya mal olmaktadır ki, dekovili ikmal edersem 3 liraya mal edeceğime eminim. Belediyemizin eylevm (bugün) yüz altmış bin liralık varidatı (geliri) vardır ki bu, yakın bir zamanda iki yüz bin lira olacaktır. ⁽¹⁾

Kaynaklar:

İstanbul Şehremenati Mecmuası, Sene 3, Teşrin-i Evvel/Ekim 1926, Sayı 26.

Görseller:

<https://meram.files.wordpress.com/2014/04/66.jpg?w=300&h=188>

https://www.konya.bel.tr/images/eskibaskanlar/kazimgurel_1923.jpg

(1) Vakit Gazetesi'nin 2 Teşrin-i Evvel/Ekim 926 (1926) tarihli ve 3144 numaralı nüshasından